

pinové škály z magnetofonu. Když experimentátor nebyl přítomen vůbec nebo byl přítomen tzv. náhradní experimentátor (např. „úředník“), byla zjištěna hypnabilita nižší než když byl pokusu přítomen skutečný experimentátor.

Kramer (1969) zjistil, že skupina, která znala hypnotizéra, měla statisticky vysoce významně vyšší skóre hypnability než skupina, pro níž byl experimentátor cizí osobou. Otázkou prestiže hypnotizéra se zabývali též Small a Kramer (1969). Čtyřicet pokusných osob (20 více a 20 méně hypnabilních) otestovali Harvardskou škálou s „živým“ hypnotizérem. Po jednom týdnu je podrobili stejné proceduře, avšak tentokrát z magnetofonu. Polovině z každé skupiny (podle hypnability) bylo řečeno, že experimentátor hovořící z magnetofonu je expert, druhé polovině, že je to začátečník. Pokud bylo pokusným subjektům řečeno, že poslouchají nahrávku se začátečníkem, tak u primárně hypnabilnějších došlo k poklesu skóre a u primárně méně hypnabilních zůstala hypnabilita na stejné úrovni.

Balaschak (1972) uvádí, že to, jak pokusné osoby percipují zkušenost hypnotizéra (ne však zkušenost sama), je relevantní proměnnou, zejména u první hypnózy daného subjektu. Vliv hypnotizéra na hypnabilitu je tedy minimální, zejména pracuje-li se standardizovanými škálami. Coe (1976) prokázal, že i nezkušený hypnotizér je schopen administrovat validně škály hypnability a jeho osobnostní charakteristiky de facto neovlivňují odpovědi pokusných osob. Musíme mít však stále na paměti, že uvažujeme v dimenzích experimentů, nikoliv v dimenzi ordinace.

Postoj hypnotizéra a prestiž experimentální situace zkoumali Land a Greenberg (1971). Při proceduře zaujímal experimentátor vřelý, chladný nebo neutrální postoj k subjektům. Prestiž experimentální situace byla vytvářena prostředím: jednou se pokusy konaly v přepychové místnosti s koberci, mnoha lampami, badatel byl oblečen v bílém lékařském plášti a byl vybaven fonendoskopem atd., podruhé byl výzkum prováděn ve stroze zařízené místnosti bez příslušných „rekvizit“, experimentátor byl oblečen neformálně v „civilu“. Výsledky výzkumu nepotvrdily hypotézu, že iniciální hypnabilita by byla ovlivněna těmito proměnnými. Lze se tedy domnívat, že hypnotická situace není tak křehká, jak se mnozí domnívají, nýbrž je stabilní v relacích incidujících proměnných.

Autoři odvozující vznik hypnózy od pouhého očekávání nepřikládají technice hypnotizace žádný významný vliv. Naproti tomu existuje řada prací, které rozpracovávají specializované druhy jednoduchých i náročných technik. Vycházejí z předpokladu, že užití vhodné techniky může hypnabilitu podstatně zvýšit (Erickson, Rossi, Rossi 1976). Ruch a Morgan (1971) nenašli žádné rozdíly, byla-li pokusná osoba hypnotizována vstoje, vsedě nebo vleže. Interpretují to tak, že pro navození hypnózy není důležitá svalová relaxace, nýbrž obecné podmínky umožňující reakci na sugesci. Rovněž tak Radtke et al. (1983) zjišťují, že trénink progresivní relaxace sám o sobě hypnabilitu nezvyšuje. Kratochvíl se Schauerovou (1968) nenašli rozdíl v hypnabilitě při použití bdělé nebo spánkové indukční procedury, rovněž tak Springer, Sachs a Morrow (1977) nepodporují tradovaný předpoklad, že pro indukci je nutná relaxace: jak relaxační, tak i úkolový trénink zvýšily hypnabilitu, a to obě metody stejně. Hypnabilitu zvýšili encounterovým tréninkem Shapiro a Diamond (1972), kteří v tom vidí potvrzení motivační teorie hypnózy. Chápou hypnózu